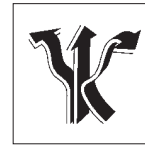
МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України

Матеріали V Міжнародної наукової конференції,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20–22 вересня 2005 р.

Київ 2006

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Б79 **Болонський процес: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України:** Матеріали V Міжнар. наук. конф., м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20–22 верес. 2005 р. — К. : МАУП, 2006. — 208 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 966-608-597-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми методології і методики дослідження особливостей становлення європейського освітнього простору в контексті Болонського процесу. Досліджуються і аналізуються стратегічні, тактичні та технічні аспекти входження України до європейського і світового освітнього простору, а також проблеми вдосконалення стандартів національної вищої школи і запровадження сучасних освітніх технологій.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямами і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 966-608-597-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

Зміст

Розділ І
АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 6

Євтух М. Б.
Концептуальні засади адаптації системи вищої освіти України до стандартів єдиного європейського освітнього простору 7

Корсак К. В.
Деякі узагальнення щодо змін освітньої системи в Україні у світлі Лісабонських і Болонської конвенцій 14

Остапенко М. А.
Проблема політичної соціалізації української молоді в умовах переходу до європейських стандартів 25

Дуженков В. Д.
Проблеми інтеграції української освіти в європейський простір 32

Кулішова Н. О.
Болонський процес і вищі навчальні заклади І–ІІ рівнів акредитації 38

Яковенчук О. А.
Реалізація положень Болонського процесу через концепцію Джона Верама 47

Верхоглядова Н. І.
Конкурентоспроможність освіти в забезпеченні національних інтересів і сприяння добробуту суспільства 53

Касьянова С. П.
До питання системності заходів з реформування освітнього простору України (на прикладі елементів польського досвіду 2003–2005 років) 56

Медведев В. А.
О повышении уровня реализации Болонского процесса в Украине 68

Ластовченко І. О.
Проблеми формування позитивних особистісних рис студентів у контексті Болонського процесу 71

Чорноштан Т. М.
Проблеми екологічної освіти в Україні та країнах Євросоюзу у світлі Болонського процесу 77

С. П. КАСЬЯНОВА
канд. філол. наук, доц. кафедри слов'янських мов
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМНОСТІ ЗАХОДІВ З РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ (на прикладі елементів польського досвіду 2003–2005 років)

Після підписання міністрами освіти 29 країн 19 червня 1999 р. Болонської декларації — документа, який визначав завдання щодо наближення систем вищої освіти європейських країн, і, зокрема, як головну мету — створення до 2010 р. європейської сфери вищої освіти, де буде легко втілюватися мобільність студентів і наукових працівників, відбулося багато міждержавних зустрічей на високому рівні. Задекларовано, що в нових умовах навчальні заклади забезпечать студентам повний розвиток їхньої особистості і отримання умінь, обумовлених ринком праці. Однак для України інформація про зустрічі у Болоньї (1999), Празі (2001) та Берліні (2003), де визначалися чергові конкретні завдання, реалізація яких полегшить досягнення мети створення європейської сфери вищої освіти, поки що залишилася поверхово опрацьованою і хіба що поданою у ракурсі прагнення нашої держави до приєднання у цій справі. Чи є необхідним для України ставати в чергу за непевними зовнішніми гарантіями розвитку власного освітнього простору, маючи функціональну систему освіти? Чи є необхідність для України приєднуватися до окресленого зовнішнього простору, а відтак запозичувати повністю всю систему без урахування власних національних пріоритетів? Якщо європейські країни домовилися координувати освітню політику таким чином, щоб європейські системи вищої освіти стали конкурентоспроможними у світовому вимірі, легко порівнюваними, то йдеться передусім про їх власний освітній простір. Ухвалені міністрами документи, які започаткували процес структурних, програмних та організаційних змін у системах вищої освіти країн-підписантів, що і одержало назву Болонського процесу, мають на меті насамперед створити умови, до

яких би пристосовувалися інші — з-поза меж Європи. Безумовно, поставлено дуже поважну мету на європейському континенті, бо стан реалізації положень Болонської декларації обговорюється на конференціях міністрів освіти, які скликаються кожних два роки і закінчуються ухвалою документа, де підбивається підсумок та визначаються подальші дії.

Спочатку було визначено наступні завдання Болонського процесу:

- створення системи "читабельних" і порівнюваних дипломів;
- запровадження системи дворівневої освіти, з урахуванням двох циклів навчання (ліценціат-магістр);
- запровадження системи пунктів для зарахування досягнень студентів (ECTS);
- розвиток мобільності студентів і працівників навчальних закладів;
- розвиток європейської співпраці в напрямі забезпечення якості навчання;
- зміцнення європейського виміру вищої освіти.

Але постає питання: невже до 1999 року європейські країни жили за високими кам'яними мурами одна від одної? Не оминаючи важливості геополітичних процесів у Європі останніх десятиліть, звертає на себе увагу те, що кожні наступні два роки досить істотно змінювалися завдання щодо модернізації європейського освітнього простору.

У Празькому Комюніке (2001) визначено додаткові три мети:

- розвивати навчання впродовж усього життя (lifelong learning);
- підвищити рівень залучення студентів до реалізації Болонського процесу;
- поширювати переваги європейської сфери вищої освіти поза межами Європи.

У Берлінському Комюніке (2003), визнаючи роль досліджень як інтегральної частини вищої освіти, ухвалено дві мети:

- розширити систему освіти третім рівнем — докторат;
- співпрацювати європейській сфері вищої освіти з європейським дослідницьким простором.

Міністри підтвердили потребу інтенсивної співпраці з такими інституціями, як Європейська Комісія, Рада Європи, Європейське Академічне Товариство (EUA), Об'єднання Регіональних Товариств студентів Європи (ESIB), Європейське Товариство установ вищої освіти (EURASHE), Європейська мережа гарантування якості нав-

чання у вищому закладі освіти (ENQUA) та UNESCO/CEPES. Якщо спочатку європейський освітній простір почали будувати 29 країн, то після Берлінської зустрічі у цьому процесі формально беруть участь 40 країн. Отож, якщо уявити 800 млн європейців, то найпереконливіше серед усіх завдань Болонського процесу виглядає бажання поширювати переваги європейської сфери вищої освіти поза межами Європи [2, *138*].

В Україні Міністерством освіти і науки, окрім наказу від 23 січня 2004 р. № 48 "Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації" та наказу від 23 січня 2004 р. № 49 "Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки", було прийнято низку наступних документів у цьому напрямі [3]. Чи можна вести мову про заходи, які по суті є систематизованими діями в напрямку відстоювання національних інтересів у галузі освіти?

Процесуальність дій на виконання завдань реалізації Болонського процесу має характеристику паралельності, тобто і запровадження системи пунктів для зарахування досягнень студентів (ECTS), і запровадження дворівневої освіти не відбувається у лінійному вимірі, бо це паралельні явища, часом з різною мірою інтенсивності. Визначена Болонською Декларацією дворівнева освіта (undergraduate cycle+graduate cycle) ототожнювалася з моделлю 3+2 (3 роки — освіта I рівня, 2 роки — освіта II рівня). Однак в окремих навчальних закладах такий поділ є дуже умовним, бо не враховує специфіки фаху, наприклад, медичні, юридичні заклади. Так, традиційна для Польщі модель ліценціату і магістратури не зазнала значних змін, освіта до рівня інженера була пристосована до нових вимог. Попередній вимір терміну навчання як повної освіти у 5 років став співвідноситися з поняттям 60 пунктів на рік за системою ECTS, тому зникла різниця між денною формою навчання, заочною та з використанням новітніх технологій. Зараз модель дворівневої освіти розглядається як:

- отримання диплома бакалавра (закінчення I рівня) — вимагає здобути 180–240 пунктів;
- отримання диплома магістра (закінчення II рівня) — 300 пунктів, починаючи з початку I рівня, де щонайменше 60 пунктів відображає фахову підготовку.

У який спосіб зможе отримувати диплом бакалавра українська молодь після ліквідації освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого

спеціаліста — невідомо, бо рівень життя у країні вносить свої корективи у відповідність бажань і можливостей отримати освіту. Чи відчинить Україна свій ринок праці для робітничих професій з інших країн?

Розширення дворівневої системи ще на один рівень — наукові дослідження на рівні докторської дисертації — внесло зміни у сам характер отримання освіти. Згідно з положеннями Берлінського Комюніке випускник I рівня має можливість продовжувати навчання на II рівні незалежно від напряму освіти, тобто в іншій галузі. З 2004 р. формально використовується система кредитів ECTS. Підставою правильного трактування цієї системи є можливість часткового навчання у закордонному закладі і зарахування отриманих студентом результатів у своєму закладі. З цим питанням пов'язане поняття мобільності студента. Зокрема, реалізація програм I чи II рівня в іншому навчальному закладі, переважно закордонному, розглядається як горизонтальна мобільність. Формування індивідуального шляху студента стає другою формою — мобільністю вертикальною, якщо після завершення I рівня він їде вчитися за кордон чи змінює напрям навчання. Безумовно, скористатися можливістю познайомитися з досягненнями науки у навчальному закладі іншої країни надзвичайно важливо. Але ця можливість повинна бути рівною як для викладача, так і для студента, до того ж стосовно України постає питання: для кого готувати фахівців — для Європи чи для України?

Ось, наприклад, міжнародні фундації, до яких можна звернутися у Польщі, які беруть участь у реалізації Болонського процесу і є відкритими для польських студентів та педагогів:

1. ALEXANDER S. ONASSIS PUBLIC BENEFIT FOUNDATION
2. ALEXANDER VON HUMBOLDT STIFTUNG
3. DAAD
4. Fondation Robert Schuman
5. FONDAZIONE LEMMERMANN
6. FORD DOUNDATION
7. France-Pologne pour l'Europe
8. FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
9. FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG
10. FRITZ THYSSEN STIFTUNG
11. FUNDACJA CRESCENDUM EST — Polonia
12. FUNDACJA IM. STEFANA BATOREGO
13. FUNDACJA IM. NOWICKIEGO
14. FUNDACJA NA RZECZ NAUKI POLSKIEJ

15. GFPS — POLSKA
16. HEINRICH — BOELL STIFTUNG
17. KONRAD ADENAUER STIFTUNG
18. NATO SCIENCE PROGRAMME
19. POLISH — U. S. FULBRIGHT COMMISSION
20. ROBERT BOSCH STIFTUNG
21. REUTERS FOUNDATION
22. TAIBUNKYO FUND
23. THE ANDREW W. MELLON FOUNDATION
24. THE KARLA SCHERER FOUNDATION
25. THE KOŚCIUSZKO FOUNDATION
26. THE TOKYO FOUNDATION
27. VOLKSWAGENSTIFTUNG
28. ZONTA INTERNATIONAL

Фундації, які були створені в Польщі й також орієнтовані на громадян цієї країни:

1. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce (http://www.filantropia.org.pl)
2. Caritas Polska (http://www.caritas.org.pl)
3. Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga (http://www.kronenberg.org.pl)
4. Fundacja Braci Śniadeckich (http://qukis.if.uj.edu.pl/~sniadecki/)
5. Fundacja dla Polski (http://www.fdp.org.pl)
6. Fundacja Dobroczynności Atlas (http://www.atlas.com.pl/atlas/index. htm?7)
7. Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości (http://www.fep.lodz.pl/)
8. Fundacja Episkopatu Polski "Dzieło Nowego Tysiąclecia" (http://www.dzielo.pl/)
9. Fundacja Francja-Polska (http://www.affp.org)
10. Fundacja Friedricha Eberta (http://www.feswar.org.pl)
11. Fundacja im. Dr Mariana Kantona (http://www.pekao.com.pl/)
12. Fundacja im. Konrada Adenauera (http://www.kas.pl)
13. Fundacja im. Stefana Batorego (http://www.batory.org.pl)
14. Fundacja Instytut Spraw Publicznych (http://www.isp.org.pl)
15. Fundacja Jolanty Kwaśniewskiej "Porozumienie bez Barier" (http://www.j.kwasniewska.aid.org.pl)
16. Fundacja J&S Pro Bono Poloniae (http: // www. jsprobono. pl)
17. Fundacja Kultury (http://www.fundacjakultury.pl/)
18. Fundacja Ludgardy i Jerzego Buzków na Rzecz Rodziny (http://www.rodzina.gliwice.pl)
19. Fundacja na rzecz Nauki Polskiej (http://www.fnp.org.pl)
20. Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (http://www.fdpa.org.pl)
21. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska (http://www.epce.org.pl)
22. Fundacja POLSAT (http://www.fundacjapolsat.org.pl/)

23. Fundacja Polska Akcja Humanitarna (http://www.pah.ngo.pl)
24. Fundacja Pro Publico Bono (http://www.propublicobono.pl)
25. Fundacja Radia Zet im. Andrzeja Wojciechowskiego (http://www.radiozet.com.pl/fundacja.html)
26. Fundacja Ronalda McDonalda (http://www.frm.org.pl)
27. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (http://www.frdl.org.pl)
28. Fundacja Tygodnika Polityka (http://polityka.onet.pl/stypendia1.html. php3)
29. Fundacja TVN (http://www.tvn.com.pl/fundacjatvn.htm)
30. Fundacja Warta (http://www.warta.com.pl/)
31. Fundacja Wspomagania Wsi (http://www.fww.org.pl)
32. Fundacja Wspólna Droga (http://www.unitedway.org.pl)
33. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej (http://www.fwpn.org.pl)
34. Helsińska Fundacja Praw Człowieka (http://www.hfhrpol.waw.pl)
35. Ogólnopolska Fundacja Edukacji Komputerowej (http://www.ofek.waw.pl)
36. Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży (http://www.pcyf.org.pl)
37. Polska Fundacja Upowszechniania Nauki (http://www.pan.pl/pfun)
38. Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności (http://www.pafw.pl)
39. Polsko-Amerykański Fundusz Pożyczkowy Inicjatyw Obywatelskich (http://www.pafpio.pl/)
40. Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (http://www.pnwm.org)
41. Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią (http://www.rec.org.pl)
42. Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (http://www.trust.org.pl)
43. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy (http://www.wosp.org.pl)

Стосовно України назвати якусь визначену кількість подібних установ досить важко, а відсутність дуже часто пояснюється недосконалістю українського законодавства. Так, науковці, характеризуючи трансформаційні процеси пострадянського простору, звертають увагу на споживацький капіталізм з властивими йому культурними формами [1, *125*].

Поки що у Польщі найпоширенішою формою є горизонтальна мобільність у вигляді програм, спільних з іншими навчальними закладами. Її ознаками є:

- спільно створені плани і програми навчання;
- порівнювані терміни навчання у партнерських закладах;
- спільне виконання дипломних робіт і проведення кінцевих іспитів;
- обмін викладачами партнерських закладів;
- “спільний диплом”.

Остання позиція дуже приваблює студентів, однак різні зразки дипломів та правова сторона їх видачі на практиці втілилися у поняття двох дипломів. Наявні також проблеми:

- формальне визнання якості отриманої кваліфікації (документів);
- назви програм/спеціальностей (у Польщі існує визначений перелік спеціальностей);
- статус студента, який не завжди може бути одночасно студентом двох навчальних закладів;
- вимога захисту дипломної роботи у закладі, який видає диплом;
- питання мови викладання.

Не поглиблюючись у деталі вирішення цих проблем, варто тільки звергнути увагу на загрозу втрати контролю з боку міністерства освіти за системою освіти у своїй країні.

Розширення можливостей функціонування навчальних закладів поставило вимогу визначити критерії їх діяльності, бо в Європі з'явилися заклади, які пропонують отримати диплом без будь-якого навчання. Окрім обов'язкової видачі кожному випускнику з 2005 р. додатку до диплома, звертається увага на внесення змін до поняття "читабельності" диплома або інформації, яка більше необхідна роботодавцеві. Зважившись на те, що традиції видавати додаток до диплома у Польщі не було, його можливості ще досить обмежені. Для навчальних закладів, які видаватимуть додатки до дипломів безкоштовно з 2004 р., Європейська Комісія запровадила впродовж трьох років спеціальне заохочення. Але завдання полягає в тому, щоб не просто друкувати ще один документ, а змінити його трактування: не з точки зору викладача — що вивчатимемо, а характеризуючи те, що студент отримає на виході. Досягнення мети означатиме, що диплом відповідає не стільки стандартам навчання, а швидше стандартам кваліфікації випускника. Традиційна методика полягала у створенні навчального плану з використанням поняття "програмний мінімум". У 2000 р. у Польщі було започатковано пілотний проект Tuning, у якому навчальний заклад розробляв свій "авторський" план і використовував свої методики навчання, а результат повинен вимірюватися характеристиками кваліфікації студента. Тому питання "читабельності" і визнання диплома повинні покращити можливості застосування умінь та навичок випускником.

Визнання диплома може мати дві мети:

- визнання з академічною метою (право подальшого навчання);
- визнання з професійною метою (право застосування кваліфікації).

Ухвалена ще 1997 року Лісабонська Конвенція не містить положень щодо права виконання професії. Для окремих професій у Польщі діють ухвалені Європейською Спільнотою так звані секторні директиви. Щодо регульованих професій, наприклад інженера, вчителя, адвоката, отримати відповідну освіту недостатньо, потрібна ще практика. Ці питання повинні регулюватися регіональними фаховими об'єднаннями для підтвердження права виконання професії.

Та чи не найважливішим питанням є забезпечення високого рівня якості освіти. У Берлінському Комюніке на це зверталася особлива увага. До 2005 р. у кожній країні, у тому числі Польщі, має бути створено систему:

- забезпечення компетентності кожної задіяної установи;
- проведення за участі студентів зовнішнього та внутрішнього оцінювання навчальних програм та їх оприлюднення;
- акредитації чи подібної процедури;
- участі зарубіжних експертів та реалізації подібних систем співпраці.

Зауважмо, що Акредитаційна комісія у Польщі була створена у 2002 р. [4].

В останні роки Міністерство національної освіти і спорту Польщі оголошує конкурси з виконання державних замовлень суб'єктами, які не належать до сектору публічних фінансів. З подібною інформацією можна ознайомитися і на офіційному сайті українського міністерства. У 2004 р. польське відомство визначило 14 завдань із сфери освіти:

1. Підготовка і видання публікацій, які використовуватимуться для реалізації виховних і профілактичних завдань учнями та учителями.
2. Реалізація виховних та профілактичних завдань, вирівнювання навчальних шансів для дітей та молоді, дотримання громадського порядку, охорони та підтримки дитячого здоров'я, молоді та студентів.
3. Підтримка організації загальнопольських та міжвоєводських заходів, фестивалів, конкурсів, переглядів творчості здібної і талановитої молоді. Підтримка творчих досягнень дітей, мо-

лоді та студентів, організація загальнопольських предметних олімпіад.
4. Підтримка новаторських заходів, пов'язаних з реформою освіти і змінами у системі вищої освіти. Дослідження системи національної освіти.
5. Удосконалення підготовки педагогічних працівників дошкільних закладів, шкіл та інших освітніх закладів, організація семінарів, тренінгів, конференцій учителів.
6. Діяльність на користь національних та етнічних меншин.
7. Діяльність на користь розвитку підприємливості серед молоді та студентів.
8. Діяльність на користь дітей, молоді і студентів з обмеженими можливостями. Охорона прав учня/вихованця.
9. Поширення краєзнавства і туризму, фізичної культури і спорту.
10. Підтримка дій на користь поширення знань про Європейську Спільноту.
11. Опрацювання та видання публікацій з навчання історії, географії і мови серед польської громади та публікацій про польську громаду.
12. Організація відпочинку для польських дітей та молоді.
13. Організація загальнопольських і міжвоєводських акцій літнього відпочинку для дітей, молоді та студентів.
14. Підтримка дій, спрямованих на підготовку молоді до життя у громадянському суспільстві.

Дотація могла бути надана для реалізації найкращих програм загальнопольського масштабу чи міжвоєводського. Дотації могли отримати проекти і меншого обсягу, якщо вони поширювали приклади локальної реалізації виховних та профілактичних програм. Ці програми повинні були отримати рекомендації кураторів освіти, відповідальних за регіони, чи органів територіального самоуправління.

Із окреслених завдань у 2004 р. Міністерство національної освіти і спорту Польщі оголосило конкурси і приймало заявки до 17 лютого 2004 р., визначивши наступні пріоритети [5]:

- Реалізація програм підтримки серед учнів та студентів різних форм професійної активності з метою розширення можливостей працевлаштування, надання особливої уваги власному працевлаштуванню згідно з професією, навчання щодо малого підприємництва.

- Підтримка принципів рівномірного розвитку у системі освіти, зокрема у межах завдань 1, 3, 5, 7.
- Участь молоді у соціальному та громадському житті.
- Поширення серед шкільної молоді і студентів знань про Європейську Спільноту, активне вивчення іноземних мов.
- Вирівнювання навчальних можливостей дітей та молоді, зокрема дітей та молоді з обмеженими можливостями.
- Профілактика відхилень серед шкільної молоді та студентів з наданням особливої уваги попередженню наркоманії.
- Підтримка студентського культурного руху.
- Навчання через спорт.

Визначаючи такі заходи, державні органи передбачають певне фінансування, до того ж недержавні фонди беруть на себе частину роботи, тому праця педагогів не стає процесом нагромадження боргів із заробітної платні.

Звернімось до інформації, що стосується надання польським студентам кредитів у 2004/2005 навчальному році станом на 31 травня 2005 р. На підставі дії § 3 абзацу 3 пункту 7 розпорядження міністра національної освіти і спорту від 29 вересня 1998 р. у справі укладення Банком (Bank Gospodarstwa Krajowego) угод з банками про використання засобів Фонду студентських позичок і кредитів (Fundusz Pożyczek i Kredytow Studenckich) (Dz. U Nr 126, poz. 834) банки, які надають кредити, зобов'язані подати до Міністерства національної освіти і спорту інформацію про кількість позичальників з розподілом на навчальні заклади, напрями і види освіти.

З поданих банками відомостей за шість років функціонування системи студентських кредитів і позичок випливає, що банки надали кредити 249,9 тис. студентів. Упродовж кредитування у 2004/2005 навчальному році банки отримали 32822 кредитних внеска, з яких 31971, або 97,4 %, відповідали головним вимогам, вміщеним у правилах надання позичок і кредитів, тобто надання особам з доходом не більше 1600 злотих на особу в родині. До 28 лютого 2005 р., після проведення остаточної перевірки документів, банки уклали зі студентами 24086 угод щодо кредитування, що на 2 тис. перевищує минулорічний показник.

Збільшення кількості нових кредитів пов'язане з внесенням у 2004 р. змін до системи студентських позичок і кредитів:

- збільшено місячну частку студентського кредиту з 460 злотих до 600 злотих з вирівнюванням з 1 січня 2004 р.;

- змінено термін повернення студентського кредиту: повернення розпочинається через 2 роки після закінчення навчання, а для докторантів — через рік;
- надано можливість звертатися з проханням про надання кредиту слухачам і студентам вищих військових закладів (Академія Національної оборони, Військова Технічна академія ім. Ярослава Домбровського, Військова Морська академія ім. Героїв Вестерпляте), Головної школи пожежної охорони, які є цивільними особами, та слухачам докторантури.

У 2004/2005 навчальному році кількість студентів, які отримали кредити, складала 75 % кількості студентів, які відповідали вимогам щодо рівня доходу. Решта студентів, 24,7 %, не отримали позитивного рішення. За інформацією банків, 3479 студентів не звернулися з метою підписання угод або не підписали їх через несподіване покращення матеріального становища, працевлаштування, відмову продовжувати навчання, неплатоспроможність з інших кредитів, а 4406 студентів не надали банку відповідного забезпечення кредиту. З 24,1 тис. кредитів, наданих у 2004/2005 навчальному році, підтримкою Банку Регіонального Господарства (від 70 до 100 % кредиту) скористалися 6869 студентів, тобто понад 28,5 % позичальників (зростання на 33 % відносно минулого року), а 726 позичальників із сільської місцевості отримали підтримку Агенції Реструктуризації і Модернізації Рільництва (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa).

Найбільш зацікавленими в отриманні кредиту виявилися студенти медичних академій (2,2 % загальної кількості студентів таких закладів), академії фізичного виховання (1,9 %) і вищих мистецьких шкіл (1,7 %).

Найчастіше студенти обирали "PKO Bank Polski S. A.", з яким підписали умову про надання кредиту аж 17040 студентів (понад 70 % загальної кількості усіх позичальників). Близько 11 % є клієнтами "Bank Gospodarki Żywnościowej S. A.", 7 % обрали "Bank PEKAO S. A.", а 6,4 % — "Bank Zachodni WBK S. A". Як свідчать статистичні дані, 78,3 % позичальників у 2004/2005 навчальному році навчаються у державних закладах, а 21,7 % — у недержавних. Найбільше нових угод про кредитування підписали студенти університетів (32,7 %), недержавних навчальних закладів (22,1 %) та технічних закладів освіти (19,3 %). Найбільше кредитів отримали

студенти, які вивчають менеджмент і маркетинг (7,0 %), педагогіку (7,0 %), адміністрування (4,4 %) та інформатику (4,25 %).

Серед позичальників переважають студенти денної форми навчання — 68,7 % (минулого року — 67 %). Студенти заочної та вечірньої форм навчання складають 31,3 % (минулого року — 33 %). Близько половини (44,9 %) студентів, які отримали кредит у 2004/2005 навчальному році, вступили на І курс навчання, студенти ІІ курсу складають 23,4 % позичальників, ІІІ курсу — 16,7 %, IV курсу — 10,3 %, V курсу — 4,5 %, VI курсу — 0,3 %.

До 31 грудня 2004 р. з можливості погашення частини чи всього кредиту скористалися понад 7,4 тис. позичальників, переважно завдяки переходу до групи 5 % відсотків кращих випускників.

Серед усіх кредитів (243,9 тис. угод), наданих у 1998–2005 рр., кредит сплатили вже 47,9 тис. осіб. Це означає, що зараз кредитами користуються близько 196 тис. осіб [4].

Можливість отримати освіту, окрім розпоряджень міністерства, часто залежить від розуміння особистістю того, що держава має свої пріоритети і є зацікавленою стороною. Кожна молода людина, складаючи план свого життя, певно, планує здобути вищу освіту, але для прийняття рішення враховує досить багато чинників: де і з яким результатом зможе застосовувати набуті уміння та ін. Для України задекларованe приєднання до Болонського процесу поки що породило чергове коло питань, найважливіші з яких — мета і якісні характеристики очікуваного результату з урахуванням національних пріоритетів — залишились у невизначеній площині.

Література

1. *Попова И. М.* Повседневные идеологии. Как они живут, меняются и изчезают. — К.: Ин-т социологии НАНУ, 2000.
2. *Стан* світу 2002: Пер. з англ. / К. Флавін та ін.: ВГО Україна. Порядок денний на XXI століття та Інститут сталого розвитку. — К.: Інтелсфера, 2002.
3. http://www.mon.gov.ua
4. http://www.men.waw.pl
5. http://www.men.waw.pl/oglosz/z_zlec_04/